

Bijlage: Beantwoording vragen

De vaste commissie voor Financiën heeft op 17 juni 2014 gesproken over de landenspecifieke aanbevelingen voor Nederland in het kader van het Europees semester 2014 en de kabinetsreactie daarop van 6 juni 2014 (CVII, H). Tijdens de inbrengvergadering van 1 juli jl. heeft de commissie besloten u de volgende vraag voor te leggen. Ten aanzien van de constatering van de Europese Commissie dat de situatie dreigt te ontstaan dat Nederland niet voldoet aan de gestelde eisen in de preventieve arm van het Stabiliteits- en Groeipact (SGP), namelijk het realiseren van een jaarlijkse structurele tekortverbetering van 0,5 procentpunt bbp met een afwijkingsmarge van 0,5 procentpunt bbp over een periode van 2 jaar, stelt de regering dat de berekening van het structurele saldo met grote onzekerheden is omgeven. Tevens geeft de regering aan van oordeel te zijn dat op basis van de meest recente berekeningen van de ontwikkeling van het structurele saldo voor 2014 en 2015 geen additionele maatregelen getroffen hoeven te worden. De commissie verzoekt de regering inzichtelijk te maken hoe deze berekeningen zijn opgebouwd, waarin deze mogelijk verschillen met de berekeningen van de Europese Commissie en hoe deze eventuele verschillen naar de toekomst toe verkleind dan wel geëlimineerd kunnen worden, zodat er tussen Nederland en de Europese Commissie geen discussie (meer) ontstaat over de mate waarin Nederland voldoet aan de gestelde eisen in de preventieve arm van het SGP.

Eén van de prioriteiten van het kabinet is het op orde brengen van de overheidsfinanciën. Het ontslag uit de buitensporigtekortprocedure laat zien dat Nederland op dit terrein een belangrijke stap heeft gezet. Voldoen aan de 3-procentnorm is echter niet het eindpunt. De Nederlandse overheid geeft nog steeds meer uit dan dat er binnenkomt en de schuld groeit. De Nederlandse overheid blijft volledig gecommitteerd aan de regels van het Stabiliteits- en Groeipact (SGP). Na ontslag uit de correctieve arm komt Nederland in de preventieve arm van het SGP terecht. Het kabinet richt zich in lijn met de preventieve arm, naast het verder terugdringen van het feitelijk tekort, ook op de verbetering van het structureel tekort in de richting van de middellangetermijndoelstelling (MTO). Vanzelfsprekend hanteert Nederland dezelfde methoden en berekeningen voor het structureel tekort als de Europese Commissie. Daarnaast moet onder het SGP ook de uitgavengroei achterblijven bij de potentiële bbp-groei totdat de MTO is bereikt.

Voor Nederland is de MTO een structureel tekort van maximaal 0,5 procentpunt bbp. De Commissie hanteert bij het bepalen of een lidstaat de MTO heeft behaald een zekere marge, omdat de berekening van het structurele saldo met grote onzekerheden is omgeven en het verloop ervan volatiel is. Een lidstaat die binnen de door de Commissie gehanteerde marge zit van de MTO wordt beschouwd als te voldoen aan de vereisten van de preventieve arm. Zo werd bij Estland een afwijking van 0,2% van de MTO in 2013 als een niet-significante afwijking gezien. Zolang de MTO nog niet bereikt is, moet het Nederlandse structurele tekort voldoende snel in de richting van de MTO dalen. De jaarlijkse vereiste structurele tekortverbetering in de preventieve arm is 0,5 procentpunt bbp. Voor 2014 en 2015 moet dan in principe 1,0 procentpunt bbp structurele tekortverbetering zichtbaar zijn over een periode van twee jaar. Het SGP schrijft hierbij een marge voor. Pas een afwijking van 0,5 procentpunt bbp van het pad wordt gezien als een significante afwijking. De toetsing om een significanteafwijkingsprocedure op te starten vindt op basis van realisatiecijfers plaats. In 2014 verbetert het tekort volgens de meest recente raming van de Commissie niet, in 2015 met 0,5 procentpunt bbp. De Commissie geeft daarom aan dat de situatie dreigt ('risk') te ontstaan dat Nederland niet voldoet aan de eisen in de preventieve arm.

Naast het gegeven dat de berekening van het structurele saldo volatiel is, speelt dit jaar als extra onzekerheid de implementatie van de nieuwe methodiek voor de nationale rekeningen, ESA2010, en een nieuwe methode voor de berekening van het structurele saldo die beide pas vanaf de herfstaming door de Commissie worden gebruikt. Het structureel saldo in de Miljoenennota 2015, de Macro Economische Verkenning van het CPB en het Draft Budgetary Plan – wat Nederland voor medio oktober 2014 in zal dienen bij de Commissie - wordt op basis van ESA 2010 geraamd. De nieuwe methode voor het structurele saldo is nog niet officieel door de Commissie vastgesteld. Het kabinet zal de nieuwe methode, als deze formeel wordt vastgesteld door de Commissie, gaan

hanteren. Tot de formele introductie van de nieuwe methode wordt door het kabinet gebruik gemaakt van de huidige en nu rechtsgeldige methode zoals wordt gehanteerd door de Commissie. Nederland komt volgens de huidige Commissieberekeningen met een structureel tekort van 0,8 procentpunt bbp in 2015 al dicht bij de MTO. Het kabinet is op basis van bovenstaande van mening dat de huidige ontwikkeling van het structurele saldo geen aanleiding geeft om additionele maatregelen te treffen voor 2014 of 2015.

Algemeen

*De afgelopen jaren keren de onderwerpen begrotingsconsolidatie, pensioenen en woningmarkt telkenmale terug in de landenspecifieke aanbevelingen voor Nederland. Wat is gegeven deze constatering de meerwaarde volgens de regering van de landenspecifieke aanbevelingen, zo vragen de leden van de **ChristenUnie**.*

Het kabinet onderschrijft dat bovengenoemde onderwerpen aandachtspunten zijn binnen de Nederlandse economie, waarop ambitieus beleid gevoerd moet worden. Dit wordt weerspiegeld door de plannen en de reeds geïmplementeerde hervormingen van het kabinet. Het is daarbij niet vreemd dat sommige aandachtspunten over meerdere jaren relevant blijven, en bijvoorbeeld geüpdate worden na doorvoering van hervormingen.

Tevens vragen deze leden of de regering de landenspecifieke aanbevelingen als een totaalpakket beschouwt. Welke concrete uitvoering is de regering van plan te geven aan de landenspecifieke aanbevelingen in de Rijksbegroting 2015?

De landenspecifieke aanbevelingen van de Raad¹ komen tot stand in juni na discussie in de Raad op basis van voorstellen en een gedegen analyse van de Commissie. Lidstaten dienen in hun nationaal beleid rekening te houden met de volledige set aan aanbevelingen. Het kabinet is van mening dat de aandachtspunten zoals geïdentificeerd in de landenspecifieke aanbevelingen van de Raad met de voorgenomen maatregelen en het bestaande nationale beleid in voldoende mate worden geadresseerd. Een overzicht van in het licht van de Nederlandse aanbevelingen voorgenomen maatregelen en relevante geïmplementeerde hervormingen staat in de kabinetsreactie landenspecifieke aanbevelingen Europese Commissie 2014 van 6 juni 2014 (Kamerstuk II 21 501-20 nr. 880).

Begroting

*De regering zegt oog te hebben voor de aanbeveling om uitgaven op gebieden die rechtstreeks van belang zijn voor de groei, zoals onderwijs, innovatie en onderzoek te ontzien. Dat de regering oog heeft voor de aanbeveling wordt door de leden van de **GroenLinks-fractie** positief gewaardeerd, maar zij vragen of de regering de aanbeveling ook gaat opvolgen, en zo ja op welke manier?*

Het kabinet hecht waarde aan de aanbeveling van de Raad om uitgaven die rechtstreeks van belang zijn voor de groei, waaronder onderwijs, innovatie en onderzoek, te ontzien bij het versterken van de begrotingsstrategie. In voorgaande jaren is hier ook gehoor aan gegeven door deze posten te ontzien in het additionele consolidatiepakket van 6 miljard euro en de gemaakte Begrotingsafspraken. De Kamer zal naar aanleiding van de motie Pechthold c.s.² op Prinsjesdag worden geïnformeerd over een voorstel voor een Toekomstfonds. Het bevorderen van de ontwikkeling, verspreiding en toepassing van kennis is van groot belang voor het verdienvermogen. Onder andere de WRR heeft in haar rapport *Naar een lerende economie* hier recent op gewezen³.

¹ <http://www.consilium.europa.eu/special-reports/european-semester/documents-in-2014>

² Kamerstukken II, 2013/14, 27406, 210

³ WRR (4-11-2013), 'Naar een lerende economie – investeren in het verdienvermogen van Nederland'

*Er wordt in de kabinetsappreciatie gesteld dat het kabinet "met de structurele hervormingen een impuls [geeft] aan de economische groei, zorgt voor voldoende werkgelegenheid en bijdraagt aan financiële stabiliteit." Dat economische groei en financiële stabiliteit worden gestimuleerd door de maatregelen is navolgbaar voor de fractie van de **ChristenUnie**. De plausibiliteitsredenering achter de mededeling dat het kabinet voor "voldoende werkgelegenheid zorgt" ontbreekt evenwel. Nederland kent hoge werkloosheid en daar lijkt nog weinig verandering in te komen. Welke argumentatie en empirische staving ondersteunen de stelling van de regering dat voor "voldoende werkgelegenheid" wordt gezorgd?*

Het bestrijden van de hoge werkloosheid en het bevorderen van de werkgelegenheid is een topprioriteit van het kabinet. Economisch herstel is een belangrijke voorwaarde bij het terugdringen van de werkloosheid en het beleid van het kabinet is er daarom op gericht het economisch herstel zoveel mogelijk te ondersteunen. Uitgangspunt hierbij vormen de afspraken die gemaakt zijn in het sociaal akkoord en het begrotingsakkoord 2014.

Op de korte termijn onderneemt het kabinet concrete acties om mensen aan het werk te helpen en te houden. Daarbij worden extra middelen uitgetrokken voor groepen die sterk geraakt zijn door de economische crisis, zoals jongeren en ouderen. Ook heeft het kabinet 600 miljoen euro beschikbaar gesteld voor cofinanciering van de sectorplannen. Hiermee ondersteunt het kabinet de inspanningen van sectoren om mensen aan het werk te helpen en te houden.

Op de langere termijn is de omvang van het arbeidsaanbod bepalend voor de hoeveelheid werk in een economie. Het kabinet heeft daarom diverse maatregelen genomen die bijdragen aan een betere werking van de arbeidsmarkt en een verdere verhoging van de arbeidsparticipatie.

- Met de Wet Werk en Zekerheid heeft het kabinet stappen genomen om te komen tot een eenvoudiger en rechtvaardiger stelsel van het ontslagrecht en WW. Dit versterkt de werking van de arbeidsmarkt. Het CPB verwacht dat de maatregelen 20.000 nieuwe voltijdbanen opleveren als gevolg van een meer activerende WW.
- In 2015 worden diverse wetten samengebracht in de Participatiewet. Ter bevordering van de arbeidsparticipatie van arbeidsgehandicapten en mensen aan de onderkant van de arbeidsmarkt kunnen werkgevers een loonkostensubsidie ontvangen ter hoogte van het verschil tussen de loonwaarde van de werknemer en het wettelijk minimumloon.
- De AOW-leeftijd wordt geleidelijk verhoogd en vervolgens gekoppeld aan de stijging van de levensverwachting. Dit heeft een positief effect op de arbeidsparticipatie van ouderen.
- Werkgevers (markt en publieke sector) stellen zich garant voor extra banen voor mensen met een arbeidsbeperking, oplopend tot 125.000 banen vanaf 2026.
- Het kabinet zet in op de arbeidsparticipatie van alleenstaande ouders door het stelsel van kindregelingen te hervormen. Het wetsvoorstel maakt werken vanuit de bijstand voor alleenstaande ouders lonend.
- Sinds 2009 wordt de uitbetaling van de algemene heffingskorting aan de minstverdienende partner voor kostwinnersgezinnen in vijftien jaar afgebouwd. In 2014 wordt deze uitbetaling verder afgebouwd. Deze maatregel prikkelt niet-werkende partners om te gaan werken.
- Voor 2014 is de maximale arbeidskorting verhoogd van 1.723 euro naar 2.097. Dit bedrag zal de komende jaren verder stijgen tot circa 2.600 euro in 2017 (rekeninghoudend met de inflatiecorrectie). De armoedeval voor lage en middeninkomens wordt hierdoor kleiner en de overgang van een uitkering naar een baan financieel aantrekkelijker.

In de appreciatie wordt gesproken over de nieuwe rekenmethode ESA2010. Door deze nieuwe rekenmethode is het BBP van Nederland met zo'n 40 miljard euro naar boven bijgesteld vanwege de inkomsten uit onder meer drugs en prostitutie. Het kabinet ziet geen noodzaak tot "additionele maatregelen" aangaande het begrotingstekort. Kan de regering deze twee constatering met elkaar rijmen, mede gezien de kabinetsvisie op drugs en prostitutie? Wat is de regeringsvisie op het gegeven dat een deel van wat Nederland 'verdient' afkomstig is van drugs en prostitutie?

Het kabinet blijft volledig gecommitteerd aan de regels van het Stabiliteits- en Groeipact (SGP). Zoals hierboven in het antwoord op de eerste vraag is uiteengezet is het kabinet van mening dat de huidige ontwikkeling van de overheidsfinanciën geen aanleiding geeft om additionele maatregelen te treffen. De kabinetsvisie op drugs en prostitutie moet losgezien worden van de invoering van het ESA2010 en de overheidsfinanciën. Het ESA2010 geldt met ingang van september 2014 als actuele methodologie om de economieën van de lidstaten in kaart te brengen. Vanwege de internationale vergelijkbaarheid van cijfers wordt alle economische productie meegenomen in de berekening van het Nederlandse bruto binnenlands product (bbp), ongeacht de achtergrond van deze productie. De bijstelling van het bbp van Nederland uit hoofde van de illegale productie had overigens een aandeel van circa 6% (2 ½ mld euro) in de totale bijstelling van het bbp in 2010 (bron: CBS).

Hervorming van de woningmarkt

*In de kabinetsappreciatie wordt de tweede aanbeveling van de Commissie geparafraseerd als een aanbeveling de woningmarkt geleidelijk verder te hervormen. De leden van de fractie van **GroenLinks** lezen in de aanbeveling echter een aansporing tot minder geleidelijkheid, maar juist een aanbeveling tot versnelling: de Commissie beveelt Nederland aan de hervormingen te bespoedigen. Waaruit concludeert de regering dat de Europese Commissie aanbeveelt de woningmarkt geleidelijk verder te hervormen?*

Het kabinet heeft grote stappen gezet met de hervormingen in zowel de koop- als de huursector. De impasse ten aanzien van de fiscale behandeling van de eigen woning en de status quo in de rol die woningcorporaties hebben in de huursector zijn doorbroken. Nederland is de afgelopen jaren getekend door de crisis. Huishoudens hebben koopkracht verloren en huizenprijzen zijn ruim 20% gedaald. Hoewel er de afgelopen kwartalen signalen zijn dat de woningmarkt zich stabiliseert, zullen de effecten van de crisis ook de komende periode voelbaar blijven. Voor herstel van de economie is het van belang dat huishoudens weer vertrouwen hebben in de toekomst. Zekerheid ten aanzien van het beleid op de woningmarkt is daar een belangrijke bouwsteen voor. De Raad beveelt aan om op het moment dat de economische situatie het toelaat verdere hervormingen in de huur- en de koopsector vorm te geven. Het kabinet is van mening dat de economische situatie de komende periode om rust vraagt op de woningmarkt zodat huishoudens de negatieve gevolgen van de crisis te boven kunnen komen.

De regering is van mening dat de woningmarkt gebaat is bij rust, en dat verder ingrijpen onzekerheid geeft met een mogelijk negatief effect op de financiële positie en de consumptie van huishoudens. Op welke statistieken, prognoses en analyses baseert de regering deze mening/ inschatting? De leden van de GroenLinks-fractie gaan er van uit dat de regering haar bezwaren tegen versnelling van de maatregelen heeft gedeeld en bediscussieerd met de Europese Commissie. Hoe verklaart de regering dat de Europese Commissie desondanks tot de conclusie komt dat versnelling van de maatregelen wel noodzakelijk is?

Er is een aantal kanalen waarlangs maatregelen op de woningmarkt de financiële positie en consumptie van huishoudens negatief beïnvloeden. Een stapeling van hervormingen kan de consumptie remmen via vertrouwenseffecten; onzekerheid kan huishoudens ervan weerhouden een huis te kopen of er toe bewegen meer te sparen en buffers op te bouwen. Dit kan de huizenprijzen drukken. Dalende huizenprijzen leiden tot negatieve vermogenseffecten voor huishoudens. In reactie op dalende vermogens in de eigen woning zullen huishoudens hun

balansen proberen te herstellen ten koste van consumptie. Het CPB heeft berekend dat een jaarlijkse daling van de woningprijzen met 0.5% per jaar over de komende 8 jaar een cumulatieve daling van de consumptie van bijna 5% tot gevolg zou hebben⁴. De afgelopen kwartalen zijn er signalen dat de woningmarkt zich stabiliseert. Hoewel er tussen de regio's nog grote verschillen bestaan, zijn er in sommige regio's prijsstijgingen zichtbaar. De sporen van de crisis zijn echter nog geenszins uitgewist en het herstel blijft kwetsbaar. De werkloosheid ligt nog fors boven het niveau van voor de crisis⁵ en ook de reële omvang van de economie ligt nog onder het niveau van 2008⁶. DNB laat in de publicatie Overzicht Financiële Stabiliteit Voorjaar 2014⁷ zien dat het grote aantal onderwaterhypotheken nog geruime tijd een aandachtspunt zal blijven. Het kabinet is van mening dat de economische situatie om rust vraagt op de woningmarkt zodat de economie en de woningmarkt zich kunnen herstellen. De Raad erkent dit en heeft de oorspronkelijke aanbeveling dan ook zodanig aangepast dat hierin naar voren komt dat verdere hervormingen pas noodzakelijk zijn zodra de economische situatie hiertoe ruimte biedt.

De regering kondigt aan bij robuust herstel van de woningmarkt met nadere voorstellen te zullen komen over de uiteindelijke loan to value-ratio en het verdere afbouwpad daartoe. Kan de regering het begrip robuust in deze kwantificeren: wanneer is er in de ogen van de regering sprake van een robuust herstel?

Bij robuust herstel van de woningmarkt zal het kabinet met nadere voorstellen komen over de uiteindelijke LTV-ratio en het verdere afbouwpad daartoe na 2018. De daaraan voorafgaande jaren zal het kabinet nauwlettend de ontwikkelingen op de woningmarkt volgen. Over deze jaren zal de maximale LTV van de huidige 104% verder worden verlaagd naar 100% in 2018. In haar oordeel over de uiteindelijke LTV-ratio en het verdere afbouwpad zal het kabinet richting 2018 zowel het herstel van de economie en woningmarkt, als de effecten van het totaal aan maatregelen op de woningmarkt laten meewegen. Robuust herstel betekent herstel over aanmerkelijke breedte van de woningmarkt en voor aanmerkelijke duur. Hierbij speelt een veelheid aan factoren een rol; de prijzen, de transactieaantallen, de doorstroming, de betaalbaarheid, de werkloosheid, de economische groei et cetera. Het complexe samenspel en de onzekerheden waarmee de factoren omgeven zijn maken het kwantificeren van robuust herstel lastig.

De Europese Commissie doet expliciet de aanbeveling om de effecten van de hervormingen in de sociale woningsector te monitoren op het gebied van betaalbaarheid en toegankelijkheid voor huishoudens met een laag inkomen. In de overwegingen spreekt de Commissie uit dat er voor moet worden gezorgd dat sociale woningen, ook op populaire locaties beschikbaar blijven voor kansarme burgers die geen huisvesting tegen marktvoorwaarden kunnen vinden. In zijn appreciatie gaat de regering niet in op deze aanbeveling. Hoe gaat de regering invulling geven aan deze aanbeveling?

De Raad beveelt aan om huurprijzen meer marktconform te maken, meer rekening te houden met het huishoudinkomen en dat woningcorporaties zich meer dienen te richten op de huishoudens met de grootste behoefte aan ondersteuning. Daarbij wijst de Raad erop dat aandacht voor toegankelijkheid en betaalbaarheid voor lage inkomens is geboden. De inkomensafhankelijke huurverhoging gaat scheefwonen tegen, hogere inkomens worden hierbij bewogen de sociale huurmarkt te verlaten waardoor juist ruimte kan ontstaan voor lagere inkomens. Via de huurtoeslag worden de laagste inkomens bovendien grotendeels gecompenseerd voor de huurstijging. Ook de taakherschikking van woningcorporaties zorgt er voor dat de oorspronkelijke doelgroep meer centraal komt te staan. De betaalbaarheid en toegankelijkheid voor lagere inkomens heeft zo expliciet de aandacht van het kabinet bij de getroffen maatregelen.

⁴ Roads to Recovery (CPB 2014), hoofdstuk 6

⁵ <http://www.cbs.nl/nl-NL/menu/themas/arbeid-sociale-zekerheid/publicaties/arbeidsmarkt-vogelvlucht/korte-termijn-ontw/2006-arbeidsmarkt-vv-totaal-art.htm>

⁶ CPB Policy Brief 2014/05, Juniraming 2014

⁷ http://www.dnb.nl/binaries/OFS3_tcm46-306230.pdf

*Rust op de woningmarkt wordt als argument gehanteerd om de aanbevelingen over de woningmarkt te pareren, aldus de leden van de fractie van de **ChristenUnie**. Er kan zich echter een verschillend toekomstbeeld ontwikkelen. Enerzijds acht de Commissie een versnelde hervorming wenselijk. Als onderliggende punten hiertoe lijken eenheid binnen Europa, tegengaan van onhoudbare hypotheekrenteaftrekgevolgen en woningmarktliberalisering te worden aangedragen. Anderzijds wil de regering niet versnellen vanwege de rust en zekerheid. Hoe verhoudt deze houding van de regering zich tot andere maatregelen? In hoeverre hangen de aanbevelingen met elkaar samen en in hoeverre kunnen zij al dan niet los van elkaar worden overgenomen? Zijn er verschillende (financiële) consequenties te verwachten door een verschillende appreciatie?*

De aanbevelingen van de Raad kunnen aan elkaar gerelateerd zijn maar bestrijken doorgaans wel verschillende beleidsterreinen en komen voort uit verschillende procedures zoals het Stabiliteits- en Groeipact en de Macro-economische Onevenwichtigheidsprocedure. De lidstaten van de EU hebben tijdens de Europese Raad eind juni uitgesproken dat implementatie van de volledige set aanbevelingen belangrijk is voor het bevorderen van de economische groei. Het kabinet is van mening dat de onderwerpen waarop de Raad aanbevelingen heeft gedaan inderdaad aandachtspunten zijn binnen de Nederlandse economie, waarop ambitieus beleid gevoerd moet worden. Dit wordt weerspiegeld door de reeds geïmplementeerde hervormingen en de plannen van het kabinet. Het is niet de verwachting dat sprake zal zijn van verschillende (financiële) consequenties.

Pensioenen en zorg

*Naar aanleiding van de aanbeveling van de Commissie om de geleidelijke verhoging van de wettelijke pensioenleeftijd te ondersteunen met maatregelen om de inzetbaarheid van oudere werknemers te verbeteren noemt het kabinet een aantal maatregelen die dat zouden moeten doen. Kan de regering aangeven hoe de verschillende genoemde maatregelen precies bij zullen dragen aan deze verbeterde inzetbaarheid? Hoe past de recente versobering van de mobiliteitsbonus hierin, zo vragen de leden van de fractie van **GroenLinks**? Gaat de regering het effect van de genoemde maatregelen op die inzetbaarheid monitoren?*

Het kabinet heeft een reeks aan maatregelen genomen om de inzetbaarheid van oudere werknemers op de arbeidsmarkt te verbeteren. Deze maatregelen moeten het voor werkgevers aantrekkelijker maken om ouderen in dienst te nemen en te houden, en tegelijkertijd ouderen in staat stellen om langer en in goede gezondheid door te werken.

- Met de Wet Werk en Zekerheid wordt het ontslagrecht hervormd. Onderdeel hiervan is dat de ontslagvergoeding wordt vervangen door een transitievergoeding, waarvan de hoogte niet langer afhankelijk is van de leeftijd ten tijde van ontslag. Dit neemt belemmeringen voor baanwisselingen van oudere werknemers weg. Oudere werknemers kunnen de transitievergoeding tevens inzetten voor om- of bijscholing om de kans op werkherhvatting te vergroten.
- Verbetering van de duurzame inzetbaarheid is een belangrijke pijler van de sectorplannen. Door middel van om- en bijscholing en verschillende maatregelen ter bevordering van de gezondheid, waaronder gezondheidschecks, worden ouderen gestimuleerd om langer en gezond door te blijven werken.
- Re-integratieactiviteiten van het UWV, waarvoor 67 miljoen aan extra middelen is uitgetrokken in 2013 en 2014, moeten werkloze ouderen helpen bij het vinden van werkherhvatting. Ouderen volgen onder meer sollicitatietraining en wonen netwerkbijeenkomsten bij om hun kans op een baan te vergroten.

Ook de mobiliteitsbonus maakt het voor werkgevers financieel aantrekkelijker om werkloze ouderen aan te nemen, doordat zij een korting op de af te dragen premies werknemersverzekeringen krijgen in de eerste drie jaar van het dienstverband. Recent is ervoor

gekozen om de leeftijdsgrens voor de mobiliteitsbonus te verhogen van 50 naar 56 jaar in 2015. Door deze verhoging worden de overheidsmiddelen efficiënter ingezet. Het is namelijk vooral de arbeidsparticipatie van de groepen boven de 55 jaar die beduidend lager ligt. Ook onderzoek van het Centraal Bureau voor de Statistiek bevestigt het beeld dat met name de arbeidsmarktpositie van mensen ouder dan 55 verbetering behoeft. Vanaf die leeftijd lopen de werkhervattingskansen vanuit de WW sterk terug. Van de werklozen tussen 50 jaar en 54 jaar heeft ruim 50% binnen twaalf maanden een baan gevonden; bij 55 tot 59-jarigen is dit gedaald tot 38%.

Het kabinet hecht veel belang aan een goede evaluatie van ingezet beleid. Alle bovengenoemde maatregelen zullen op hun effectiviteit worden geëvalueerd, om een zo efficiënt mogelijke inzet van publieke middelen te garanderen. Daarnaast publiceert het Centraal Bureau voor de Statistiek frequent statistieken over de arbeidsparticipatie van ouderen. Tot slot wordt ook in de Monitor Arbeidsmarkt, die tweemaal per jaar aan de Tweede Kamer wordt aangeboden, ingegaan op de ontwikkeling van de arbeidsparticipatie van ouderen.

Verhogen van de arbeidsparticipatie

*De aanbevelingen over pensioenen en over arbeidsmarktparticipatie zijn volgens de leden van de **ChristenUnie-fractie** lastiger te taxeren. De regering noemt een aantal hervormingen (Participatiewet, WWZ en dergelijke) die zij doorvoert waarin de aanbevelingen zijn uitgewerkt. Er ontbreekt evenwel een meer kwantitatieve onderbouwing in dit deel van de appreciatie. Kan de regering de leden van de fractie van de ChristenUnie deelgenoot maken van de financiële argumentatie die achter de appreciatie schuilgaat? Kan de regering voorts aangeven wat het effect is van de Participatiewet, WWZ en dergelijke wetten op de aanbevelingen?*

De Participatiewet en de Wet Werk en Zekerheid zijn er bij uitstek op gericht de arbeidsmarkt beter te laten werken en de arbeidsparticipatie te verhogen. Dat laatste geldt ook voor de verhoging van arbeidskorting, die werken meer lonend maakt. In een eerder antwoord op een vraag van de ChristenUnie is reeds toegelicht hoe de verschillende maatregelen bijdragen aan de arbeidsparticipatie. Zo levert de verkorting van de publiek gefinancierde maximale WW-duur van 36 naar 24 maanden (onderdeel van Wet werk en zekerheid) volgens het CPB een toename van de structurele werkgelegenheid op van ongeveer 20.000 extra banen. Die werkgelegenheidswinst wordt gerealiseerd doordat de kortere WW-duur uitkeringsgerechtigden prikkelt om sneller werkhervatting te vinden. Het arbeidsaanbod neemt daardoor structureel toe.

De invoering van de Participatiewet en de Wet Werk en Zekerheid dragen niet alleen bij aan het bevorderen van de werkgelegenheid, maar hebben ook een effect op de overheidsfinanciën. De aanpassingen die de Participatiewet met zich meebrengt zijn noodzakelijk om het stelsel van sociale voorzieningen en verzekeringen houdbaar te houden. Door de maatregelen van de Participatiewet zullen de uitgaven structureel 1,6 miljard euro lager zijn. De Wet werk en zekerheid zorgt voor een vermindering van de uitkeringslasten met structureel 1,1 miljard euro.

Overig

Een aantal bevindingen uit het staff working document (de onderliggende analyse voor de aanbevelingen door de Commissie) voor Nederland komen niet terug in de aanbevelingen zelf. Met name de bevindingen met betrekking tot belastingontwijking verdienen naar het oordeel van de leden van de GroenLinks-fractie wel de aandacht van de regering. Het staff working document problematiseert het dat multinationale ondernemingen veelvuldig financiële stromen om fiscale redenen via Nederland naar andere rechtsgebieden sluizen: "Mede omdat over uitgaande royalty's en rentebetalingen geen belasting wordt ingehouden en de Nederlandse fiscus in zogenoeten tax rulings vooraf uitsluitseel geeft over de fiscale gevolgen van dergelijke activiteiten via zijn tal van special-purpose vehicles in Nederland geregistreerd zonder substantiële fysieke aanwezigheid aldaar. Daardoor lopen via special-purpose-entiteiten omvangrijke financiële stromen over Nederland ter grootte van een bedrag van meer dan driemaal het Nederlandse bbp". De Europese

Commissie heeft op dit punt weliswaar geen landenspecifieke aanbeveling in het kader van het Europees Semester geformuleerd, maar is via andere kanalen wel kritisch over de belastingvoordelen die Nederland multinationals biedt. Zo loopt er een onderzoek naar de belastingvoordelen die zijn geboden aan Starbucks vanwege mogelijke problemen met Europese concurrentieregels.

Gaat de regering maatregelen nemen tegen belastingontwijking door multinationals, waardoor niet alleen Nederland zelf, maar ook andere (euro)landen belastinginkomsten missen die zo hard nodig zijn om de overheidsfinanciën gezond te krijgen (in de eurozone)? Of wacht de regering af tot zij door de Europese Commissie tot de orde wordt geroepen?

De vorige en de huidige staatssecretaris van Financiën hebben richting de Eerste Kamer aangegeven dat belastingontwijking door multinationals een mondiaal vraagstuk is dat primair om mondiale oplossingen vraagt⁸. Hierbij is aangegeven dat Nederland actief meewerkt aan de werkzaamheden die in OESO-verband plaatsvinden om dit vraagstuk te adresseren en dat Nederland het belangrijk vindt om bij dit vraagstuk samen op te trekken met andere EU- en OESO-lidstaten. Nederland heeft zich recent sterk gemaakt voor aanvaarding in EU-verband van de herziene Spaartegoedenrichtlijn en wijziging van de Moeder-dochterrichtlijn met betrekking tot hybride leningen. De regering wacht derhalve niet af, maar draagt in internationaal verband actief bij aan oplossingen. Daarnaast heeft het kabinet onlangs nieuwe maatregelen ingevoerd met betrekking tot de 'substance-eisen' en de informatieverstrekking aan andere landen, zoals ook het staff working document van de Commissie in juni jl. aangaf. Daarmee moet worden voorkomen dat belastingplichtige ondernemingen zonder reële aanwezigheid in Nederland profiteren van het Nederlandse netwerk van belastingverdragen.

*Er is dit Europees Semester voor het eerst gewerkt met een sociaal scorebord naast het scorebord voor macro-economische onevenwichtigheden, zodat niet alleen aandacht wordt besteed aan de begrotingsevenwicht en staatsschuld, maar ook aan de sociale aspecten, wat gezien de dramatische (jeugd)werkloosheid, armoede en ongelijkheid in sommige lidstaten broodnodig is. Hoe evalueert de minister deze vernieuwing? Welk effect heeft het sociaal scorebord gehad op de algemene en landenspecifieke aanbevelingen van de Commissie? Deelt de regering de indruk van de leden van de GroenLinks-fractie dat dit effect beperkt is en dat er meer nodig is om de sociale dimensie van de eurozone een sterkere nadruk te geven in het Europees Semester en de aanbevelingen? Op welke manier gaat de regering zich in Europees verband inspannen om de sociale dimensie van de EMU beter in de het Europees Semester te integreren? In de kabinetsappreciatie wordt kort aandacht besteed aan de aanbevelingen die zijn gedaan aan andere landen, zo constateren de leden van de fractie van de **ChristenUnie**.*

Het kabinet is van mening dat het sociaal scorebord een waardevol instrument is om sociale en werkgelegenheidsontwikkelingen in de EU meer zichtbaarheid te geven in het kader van het Europees Semester. Het sociaal scorebord is met ingang van het afgelopen Europees Semester een integraal onderdeel geworden van de bestaande monitoringsinstrumenten. Alleen in samenhang kunnen deze instrumenten aanleiding kunnen geven tot landenspecifieke aanbevelingen. Het is dus niet vast te stellen wat het effect van het sociaal scorebord op zichzelf is geweest op de aanbevelingen van de Raad. Wel kan in het algemeen gesteld worden dat in de landenspecifieke aanbevelingen inmiddels meer aandacht is voor beleid inzake werkloosheid en armoedebestrijding, gezien de toename in het aantal aanbevelingen aan lidstaten over arbeidsparticipatie, werkloosheidsbestrijding (met nadruk op kwetsbare groepen zoals jongeren) en het beleid inzake armoedebestrijding van lidstaten. Het sociaal scorebord kan ook aanzetten tot nader onderzoek als het scorebord relatieve ontwikkelingen zichtbaar maakt die mogelijk reden tot zorg zijn. De discussie over de sociale dimensie is uiteraard niet beperkt tot het kader van het Europees Semester, maar het kabinet is tevreden met de voortgang die is geboekt met het integreren van de sociale dimensie in het Europees Semester door middel van het sociaal scorebord.

⁸ Onder meer in de brief van 30 augustus 2013 (met de minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking) (Kamerstukken I 2012/2013, 25087, E) en in de brief van 10 december 2013 in reactie op de motie-De Vries c.s. (Kamerstukken I 2013/2014, 33551, H).

Hoe taxeert de regering de verschillen in aanbevelingen? Landen als Duitsland en het Verenigd Koninkrijk hebben in eerdere jaren ook tal van aanbevelingen op economisch en fiscaal gebied gekregen maar krijgen nu ook aanbevelingen over zaken als groene energie. Ligt dit volgens de regering op de weg van de Europese Commissie? Welke verwachting heeft de regering voor komende jaren wat betreft de 'soort' aanbevelingen voor Nederland?

De landenspecifieke aanbevelingen worden gegeven in het kader van het Stabiliteits- en Groeipact (SGP), de macro-economische onevenwichtighedenprocedure (MEOP) en de Europa-2020-strategie. Voortgang op deze drie terreinen is van groot belang voor het creëren van financiële en economische stabiliteit en het creëren van groei en banen in Europa. Als lidstaten hun overheidsfinanciën op orde hebben en hun economieën niet gekenmerkt worden door onevenwichtigheden krijgen deze lidstaten doorgaans minder en/of minder verreikende aanbevelingen onder het SGP en de MEOP. De Europa-2020-strategie is breder gedefinieerd, met vijf EU-brede doelen die liggen op het terrein van: werkgelegenheid, onderzoek en innovatie, energie en klimaat, onderwijs en armoedebestrijding. Deze doelen sluiten volgens het kabinet aan bij de uitdagingen waar de EU op lange termijn voor staat. Een deel van de landenspecifieke aanbevelingen kan op deze terreinen liggen. De afgelopen periode zijn door de crisis het op orde brengen van begrotingen en wegnemen van onevenwichtigheden voor de meeste lidstaten de belangrijkste uitdagingen geweest. In de toekomst verwacht het kabinet dat meer ruimte ontstaat voor belangrijke aanbevelingen aan lidstaten op het gebied van de Europa-2020 strategie die is gericht op slimme, duurzame en inclusieve groei en banen. Een verschil met de aanbevelingen naar aanleiding van risico's ontstaan door problemen met overheidsfinanciën of buitensporige macro-economische onevenwichtigheden is wel dat binnen de Europa-2020-strategie geen financiële sancties mogelijk zijn.